

Openingsrede
Gerty Lensvelt-Mulders, rector
Opening Academisch Jaar,
Universiteit voor Humanistiek
6 september 2016

Geachte aanwezigen,

Welkom allemaal bij de opening van het academisch jaar 2016-2017 van de Universiteit voor Humanistiek. Welkom Prof Mark van den Bossche, hoogleraar Cultuurfilosofie aan de VUB, u gaat direct voor ons de openingsrede uitspreken, welkom mevrouw Nina Folkersma, conservator van Once in a Lifetime, en Sandra Schouwstra, alumna van de UvH, jullie gaan voor ons een column verzorgen. Welkom muzikanten van WhoShedo, die voor de muzikale omlijsting gaan zorgen. Welkom ook aan de leden van de Raad van Toezicht en het Humanistisch Verbond.

Verder ook, als elk jaar, last but not least: een bijzonder warm welkom aan onze studenten, het is goed dat jullie er weer bij zijn, laat even van je horen!

Deze opening staat in het teken van het thema Vergankelijkheid en Optimisme. Daarmee sluiten we aan bij de prachtige tentoonstelling in de Oude kerk van Amsterdam over vergankelijkheid, een initiatief van het HV. We sluiten daarbij niet alleen aan, maar ook een beetje af, want ook tentoonstellingen zijn helaas ook vergankelijk.

Tijdens het personeelsuitje afgelopen juni waren ook wij bij die tentoonstelling. Wij werden daar rondgeleid door de filosoof en gids Stefan Sanders, die ons verschillende installaties toonde en daarover uitleg gaf. Een van die installaties betrof een kamer vol verzilverde schoenen. Daar gebeurde iets dat ik u graag wil vertellen. Onze gids had namelijk tijdens de rondleidingen gehoord van een gewoonte om kinderschoentjes te verzilveren. Hij vroeg zich af waarom? En of het Brabants was? (Nee dus, collega's uit het oosten van het land kende het gebruik ook).

Dit is mijn schoentje. Ziet u dat? Als je van dichtbij kijkt, zie je de sporen van kruipen en lopen. Ik pas er niet meer in, zoals u begrijpt. Het is een symbool van wat was en niet meer is en nooit meer terugkomt. Mijn eigen vergankelijke babytijd, bijna 58 jaar geleden. Het is ook onbruikbaar geworden, in een poging om de vergankelijkheid de baas te zijn en het voor de eeuwigheid te bewaren is het onbruikbaar geworden. Het staat bij mijn ouders op het dressoir. Het dient geen doel meer? Of toch wel?

Heel soms laat ik het zien aan een van mijn kleinkinderen. Vind je dat mooi? Ja echt, dat is oma's schoentje toen ze nog een baby was, net als baby Robin nu. Natuurlijk was oma ook een baby, gekkie. Net als papa, weet je wel, papa is oma's kindje. En jij bent papa's kindje. En op een dag heb jij misschien ook een kindje, wie weet? En zo is dat onbruikbare schoentje ook symbool van optimisme. Van een keten van mensen waarvan jij deel uitmaakt en die er ook zal zijn als jij er allang niet meer bent. Het schoentje staat voor nostalgische verlangen naar wat voorbij is en voor optimisme over alles wat nog komen gaat. Dat is wat er volgens mij wordt bedoeld met de tekst op de uitnodiging: Niets en niemand is voor eeuwig. Maar wij mensen kunnen doorgeven. Wij kunnen hernemen wat anderen zijn begonnen. Wat waardevol is en betekenis heeft, kan juist omdat het vergankelijk is worden

vernieuwd. Onze ervaringen worden verrijkt door volgende generaties.

Daarom kunnen wij ook als universiteit elk jaar opnieuw de opening van het academisch jaar vieren. Hoopvol gericht naar wat een nieuw jaar ons weer gaat brengen. Ons bewust van het feit dat dingen opnieuw zullen gaan veranderen, omdat verandering de enige constante lijkt te zijn. Het idee dat alles vergankelijk is, blijkt overigens zelf ook behoorlijk persistent onvergankelijk te zijn.

De UvH is een niche universiteit. Het is onze missie om bij te dragen aan een humane maatschappij, waarin alle mensen een voor hen zinvol leven kunnen leiden. Dat doen we niet door actie te voeren, maar door geëngageerde wetenschap te bedrijven. Door na te denken over hoe we antwoorden vinden op de grote existentiële vragen van het leven in een seculiere context, antwoorden die mensen kunnen helpen om zin te ervaren, een zinvol leven te leiden. Dat is het levensbeschouwelijke been waarop de UvH staat.

Maar humanisme is breder dan dat. Het gaat ook over de inrichting van een humane samenleving, over de vraag naar wat humaan en daartegenover naar wat dan inhumaan is. Dat is het tweede been waarop de UvH staat, het politiek geëngageerde been van het humanisme. Beide kunnen niet zonder elkaar, beide zijn nodig om (zoals als Freud al zei) stevig te staan.

Wat dat betreft past onze missie naadloos in het tijdsbeeld. De Nederlandse Wetenschapsagenda gaat grotendeels over vragen naar hoe een veerkrachtige, zinvolle samenleving vorm kan krijgen. Toen ik aan dit praatje begon had net de vreselijke aanslag in Nice plaats gevonden. Ik kon toen nog niet voorzien of er meer narigheid zou komen. Onderzoek naar Geestelijke weerbaarheid in de betekenis van Van Praag, namelijk mensen weerbaar maken tegen demagogen door hen een sterk gevoel voor normen en waarden te geven is relevanter dan ooit. Het gaat ons daarbij niet om weerbaarheid of *resilience* in de psychologische zin van het woord, waar weerbaarheid gekoppeld wordt aan psychisch lijden, maar over weerbaarheid die gekoppeld wordt aan moreel lijden (*moral injuries*). We staan allemaal wel eens voor de spiegel en vragen ons af ben ik nog wel een goed mens? Heeft het leven me in situaties gebracht waarin ik twijfel aan mijn eigen moraliteit? Dan is het optimistisch te weten dat het altijd beter kan, en mag, en dat als alles verandert, dat jij ook veranderen kunt.

De UvH is een bijzondere universiteit met een bijzondere missie, die we ook met verve proberen te leven, hoe moeilijk dat soms ook is.

Ik wil daarom eindigen met een ander artefact dat ik vond tijdens het opruimen van een kast waar ik in mijn hele rectoraat nog nooit ingekeken had. Dit briefje. Het is geschreven door Douwe van Houten, onze bouwdecaan. Hij had kennelijk een gewoonte die ik ook heb, namelijk om voor een vergadering op een briefje puntsgewijs op te schrijven wat hij wilde zeggen (zoiets scheidt toch een soort band). Douwe is in 2010 gestorven, zijn schilderij hangt in het trappenhuis. Vandaag breng ik hem weer even tot leven, door dit briefje, waarop hij schreef wat hij wilde bespreken met de Raad van Toezicht (dat toen nog het stichtingsbestuur was) in het kader van de belangrijkste prioriteiten voor de UvH in het jaar dat ging komen. En zie: het briefje is geschreven in 2002, maar had ook dit jaar nog geschreven kunnen zijn. Dus wat dat betreft zijn sommige zaken toch ook weer niet zo

vergankelijk?

U hoort het al: Alles is vergankelijk dat is waar, maar alles blijft ook. Daarom ben ik vandaag vol optimisme over de toekomst. Als er ooit een tijd was dat de UvH recht en reden van bestaan had, is het nu. Ik wens ons toe dat wij in dit jaar iedere kans om met ons werk bij te dragen aan een humane samenleving waarin mensen een zinvol leven kunnen leiden zullen grijpen en de term geestelijke weerbaarheid een nieuw 21ste eeuws elan zullen voorzien.

Ik geef nu graag het woord aan Marc van den Bossche, voor het uitspreken van de rede.